

OKOLJSKE MIGRACIJE

Vprašanje varnosti ali pravičnosti?

Poročilo je izdala Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj.

Avtor: Andrej Gnezda

Oblikovanje: Taja Martinčič

Lektura: Karin Geršak

Poročilo je objavljeno na spletnem mestu www.umanotera.org.

Poročilo je izdano v sklopu projekta Okoljske migracije in okoljski begunci, ki ga izvaja Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj. Projekt sofinancira Urad Vlade RS za komuniciranje v okviru prizadevanj za spoštovanje in sprejemanje pripadnikov različnih etničnih skupin, beguncev in migrantov. Vsebine izražajo mnenje avtorja in ne predstavljajo uradnega stališča Vlade Republike Slovenije.

REPUBLIKA SLOVENIJA
URAD VLADE RS ZA KOMUNICIRANJE

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

502:314.15(0.034.2)
502.131.1(082)(0.034.2)

GNEZDA, Andrej
Okoljske migracije [Elektronski vir] :
vprašanje varnosti ali pravičnosti? / Andrej
Gnezda. - El. knjiga. - Ljubljana : Umanotera,
2016

ISBN 978-961-6450-35-5 (pdf)
286378496

Čas sprememb

Zadnje poročilo Medvladnega odbora Združenih narodov za podnebne spremembe (IPCC, AR5, 2013) ugotavlja, da je hitrost zaznanih sprememb koncentracije toplogrednih plinov v atmosferi in posledičnih sprememb temperature na zemeljskem površju od sredine prejšnjega stoletja do danes brez precedensa v zadnjem tisočletju. Ozračje in oceani se segrevajo, morska gladina se dviguje s stopnjo, višjo od preteklih dveh tisočletij, količina snega in ledu se je zmanjšala in povečali sta se pogostost in intenzivnost ekstremnih vremenskih pojavov. Poročilo v zadržanem znanstvenem tonu ugotavlja, da je »skrajno verjetno«, da je človek s povišanjem vsebnosti toplogrednih plinov v ozračju, spremembo rabe tal in drugimi vplivi prevladujoč vzrok opaženega globalnega segrevanja od sredine 20. stoletja. Poročilo vsebuje tudi napovedi, da se bodo trajanje, pogostost in intenziteta vročinskih valov povečali na vseh območjih planeta, verjetna pa je tudi večja pogostost močnih padavin in količin dežja, zapadlih v močnih nalivih. Zaradi pregrevanja planeta in degradacije okolja kot posledice prekomernega izčrpavanja virov (rud, mineralov, fosilnih goriv, biomase, sladke vode) so in bodo številna območja planeta postala trajno nenaseljiva in ljudje, ki danes živijo na teh območjih, bodo primorani v selitev.

Ne glede na to, kako dobro bo namreč svet nadziral izpuste toplogrednih plinov v prihajajočih letih, se bo podnebje še naprej spreminjalo. Svet zaradi velike inercije podnebnega sistema še ni občutil niti polnega učinka današnje ravni toplogrednih plinov. Dosedanji izpusti so v zadnjem stoletju povzročili dvig povprečne globalne temperature na zemeljskem površju za 0,7 stopinje, njihov vpliv pa se bo nadaljeval vsaj še stoletje.

Okolje je že od nekdaj pomemben dejavnik ali razlog za morebitno selitev in v tem smislu sodobne migracije zaradi okolja niso nič novega. Ljudje se že od nekdaj selimo v iskanju primerne prostora, kjer bi si lahko zagotovili ustrezne življenjske pogoje. Iskanje primerne podnebja in kmetijskih površin za pridelavo hrane je bil razlog selitev pred tisočletji in ostaja med razlogi za selitev tudi danes. Toda v nasprotju s preteklostjo so sodobne okoljske migracije predvsem posledica človekovih dejavnosti oz. uveljavljenega modela ekonomskega razvoja in upravljanja z naravnimi viri, ki negativno vplivata na okolje ter vodita v podnebne spremembe in degradacijo okolja.

Podnebne spremembe in okoljski dejavniki bodo v prihodnjih desetletjih prizadeli milijone ljudi in gospodinjstev ter predvidoma postali prevladujoči vzrok za razseljevanje in migracije, okoljsko razseljene osebe pa največja skupina beguncev. Nenadne in intenzivne vremenske ujme, kot so poplave ali cikloni, ter postopne spremembe v okolju, kot so suša ali erozija tal, so in bodo ljudi vodile v razmere, v katerih bodo morali zapustiti svoj dom in – začasno ali trajno – iskati novo življenjsko okolje.

Selitev, iskanje novega življenjskega prostora zaradi neustreznih razmer, ki so postale nevzdržne zaradi okoljskih dejavnikov ali podnebnih sprememb, je smiselna strategija prilagajanja, v nekaterih primerih celo strategija preživetja.

Kmet, ki je ekonomsko odvisen od lastnega pridelka, sčasoma ne bo zmožgal preživeti na območju, kjer vse intenzivnejša suša desetka njegov pridelek vse pogosteje ali celo ogroža njegovo prehransko varnost. V primeru nenadnih ujm je življenje lahko neposredno ogroženo in takojšen umik je nujen in edini izhod. Tudi erozija ali degradacija zemlje vse bolj botruje razseljevanju ljudi v nekaterih predelih sveta.

A četudi se selitev zdi logična in samoumevna prilagoditvena strategija, ostajajo težave pri opredelitvi in oblikovanju pravnih definicij, in to navkljub dejstvu, da poteka razprava o ljudeh, ki so zaradi podnebnih sprememb prisiljeni v selitev, že nekaj desetletij. To dejstvo se morda zdi tehnicistično in birokratsko, a je v kontekstu mednarodnega prava in politike kljub temu pomembno, saj vpliva na status in mednarodnopravno zaščito, ki bo zagotovljena osebam, ki jih prizadenejo spremembe v okolju.

Begunec, migrant? ČLOVEK.

Osebe, razseljene zaradi okoljskih dejavnikov, so še vedno brez ustreznega mednarodnopravnega priznanja ter posledično ustrezne zaščite in pravic. Konvencija Organizacije združenih narodov o statusu beguncev iz leta 1951 (skupaj z dopolnitvijo iz leta 1967) je postavila danes veljavno pravno definicijo begunca. A ta ni veljavna za okoljske begunce, saj je pojem begunec v kontekstu Konvencije specifično razumljen kot nekdo, ki je preganjan zaradi svoje vere, rase, nacionalnosti, političnega prepričanja ali pripadnosti določeni družbeni skupini.

Pobude, da bi Konvencijo posodobili tako, da bi zagotovila pravno varstvo tudi okoljskim beguncem, so bile neuspešne in označene kot politično neizvedljive. A težave niso zgolj politične narave. V kontekstu okoljskih razseljevanj so za oblikovanje ustreznih definicij, rešitev in politik pomembna tri vprašanja: ali je migracija prisilna ali prostovoljna, začasna ali stalna ter znotraj ali preko državnih meja. Posamezne oblike migracij zaradi podnebnih sprememb so zelo odvisne od konteksta, znotraj katerega se pojavijo, in ta kontekst pomembno vpliva na njihovo obliko, trajanje, razdaljo in podobno. Zaradi te kontekstualne pogojenosti se v praksi pojavljajo raznovrstne oblike migracij in odzivov ljudi na novonastale okoliščine. To dejstvo dodatno ovira oblikovanje uniformnih definicij in rešitev ter politik, ki bi prizadetim zagotovile vsaj osnovne pravice, kot tudi beleženje in zbiranje podatkov o teh oblikah migracij. Ljudje, ki bežijo pred poplavami, bodo svoje domove zapustili začasno, se umaknili na bližnjo varno lokacijo in se po minuli nevarnosti vrnili na svoje domove ter pričeli z njihovo obnovo. Prebivalec otoka ali obalnega območja, kjer dvig morske gladine predstavlja grožnjo stalne izgube doma, se bo sčasoma prisiljen trajno preseliti na novo lokacijo.

Okoljski begunec

Okoljski begunci so ljudje, ki so bili prisiljeni zapustiti svoj tradicionalni habitat (začasno ali trajno) zaradi očitnih okoljskih sprememb (naravnih ali antropogenih), ki so ogrozile njihovo eksistenco in/ali resno vplivale na kakovost njihovega življenja.¹

Na obliko migracije vplivata tudi socialni in premoženjski status posameznika, njegova družbena mreža in politično ekonomsko stanje države, v kateri živi. To večdimenzionalnost okoljskih migracij so poskušali zajeti z različnimi definicijami, ki so se dopolnjevale in spreminjale. Danes so v rabi različne definicije in izrazi, kot so okoljski begunec, okoljski migrant in okoljsko razseljena oseba.

»Definicije služijo instrumentalnemu namenu. So birokratske oznake, ki razmejujejo pravice in dolžnosti ter tudi lahko okrepijo etično podlago za zaščito ali pomoč.«²

Okoljski migrant

Osebe ali skupine oseb, ki so zaradi nenadnih sprememb v okolju ali sprememb v teku, ki nepovratno vplivajo na njihova življenja ali življenjske pogoje primorani zapustiti svoje domove ali se tako odločijo, bodisi začasno ali trajno in se preselijo znotraj svoje države ali v tujino.³

Med prve in najpogosteje citirane sodi definicija okoljskih beguncev, ki jo je leta 1985 zapisal El-Hinnawi, a je glede na zgoraj omenjene kriterije neustrezna, saj govori le o prisilnih migracijah. Mednarodna organizacija za migracije (International Organization for Migration, IOM) je oblikovala širšo definicijo okoljskih migrantov, ki bolje zajame kontekst in oblike razseljevanja zaradi okoljskih dejavnikov in jo danes široko navajajo ter uporabljajo. A dodatna težava se pojavi, ker je

okoljske spremembe praktično nemogoče izolirati od drugih dejavnikov do mere, da bi lahko določili degradacijo okolja kot primarni razlog za odločitev za selitev.

Pogosto gre za tesen preplet družbenih, političnih in ekonomskih dejavnikov, kjer degradacija okolja potencira že obstoječe napetosti, ki izvirajo iz družbenih ali ekonomskih razlogov, ter spodbudi dokončno odločitev za selitev.

»Povezave med spremembami v okolju in migracijami so zelo kompleksne. Migracije so pogosto rezultat večplastnih vzrokov, ekonomskih, družbenih in političnih, ki jih dodatno spodbujajo spremenjeni okoljski pogoji ter velikokrat tudi razvojni in demografski vidiki.«⁴

Navkljub vsem dilemam, odprtim vprašanjem in strokovnim razpravam ostaja dejstvo, da bo v prihodnje vse več ljudi, prizadetih zaradi podnebnih sprememb ali degradacije okolja, soočenih z odločitvijo o morebitni selitvi. Treba jim bo zagotoviti zaščito in pomoč ter jih vključiti v sodelovanje pri oblikovanju ukrepov in politik, ki bodo vplivali na njihovo prihodnost.

Navsezadnje gre za ljudi. In za našo pravico do dostojnega življenja.

»Kar ni definirano, se ne beleži.«⁵

Uradnih podatkov o številu oseb, ki so bile začasno ali trajno razseljene zaradi podnebnih sprememb ali degradacije okolja, ni. Ker za okoljsko razseljene osebe ne obstaja enotna uradna definicija, se beleženje selitev in števila oseb ne izvaja sistematično. Zaradi prej omenjene izrazito kontekstualne narave okoljskih migracij so na voljo le poročila in podatki o posameznih državah ali regijah ter specifičnih naravnih nesrečah ali okoljskih pojavih, ki so botrovali razseljevanju ljudi. Tako lahko beremo o 10 milijonih ljudi, ki so migrirali v Podsaharsko Afriko v obdobju od 1960 do 1980 zaradi suš, 4 milijonih Filipincev, ki so se razselili zaradi suš, neviht in poplav, ali orkanu Katrina, ki je botroval začasnemu razselitvi 1,5 milijona oseb in 500.000 trajno razseljenim osebam.

A na globalni ravni zanesljivih ali enotnih podatkov o številu okoljskih migrantov ni. Med bolj zanesljive podatke sodijo informacije o številu razseljenih oseb zaradi vremenskih ujm in naravnih nesreč, a tudi te velja jemati s previdnostjo. Po podatkih Centra za nadzor nad notranjimi migracijami (Internal Displacement Monitoring Centre, IDMC) se je v letu 2014 zaradi vremenskih katastrof razselilo 17,5 milijona ljudi in v povprečju od leta 2008 beležijo 22,5 milijona razseljenih oseb letno zaradi vzrokov, povezanih s podnebjem in vremenskimi katastrofami, ali približno 62.000 oseb dnevno.⁶ V obdobju od leta 2008 do 2014 je bilo zaradi poplav, tropskih neviht in drugih naravnih nesreč svoje domove prisiljenih zapustiti skoraj 185 milijonov ljudi. Suša je po podatkih IDMC⁷ v letu 2010 prizadela 108 milijonov ljudi, vendar ni znano, koliko oseb se je zaradi tega preselilo. Mednarodna organizacija, ki beleži podatke o katastrofah (International Disaster Database, IDD), navaja, da je zadnjih deset največjih naravnih katastrof v preteklih 30 letih prizadelo več kot 260 milijonov ljudi.⁸ Zaradi odsotnosti uradnih definicij, kompleksnosti ter razpršenih in omejenih podatkov je oblikovanje gotovih zaključkov ali sklepov nemogoče. V strokovni literaturi in virih prevladuje mnenje, da so preteklim okoljskim migracijam botrovale predvsem naravne nesreče in ujme, ki so vodile včasne migracije znotraj države. Toda na dolgi rok se predvideva, da bodo postopne spremembe v okolju zaradi podnebnih sprememb botrovale večini bodočih okoljskih migracij in da bodo te migracije, za razliko od preteklih, postale

trajne narave. Po drugi strani podatki kažejo, da so postopne spremembe v zadnjih 40 letih prizadele več ljudi kot nenadne: suša naj bi prizadela 1,6 milijarde ljudi, ujme in nevihte pa 700 milijonov ljudi.

Takšne navidezno nasprotujoče si napovedi in informacije lahko razumemo kot posledico nesistematičnega in pomanjkljivega beleženja podatkov o migracijah, ki jih povezujejo z nenadnimi naravnimi nesrečami ali s postopnimi spremembami okolja.

Nekatere napovedi predvidevajo, da bodo bodoče migracije postale mednarodne, torej preko meja ali celo celin, vendar je glede na pretekle vzorce selitev – zaradi navezanosti posameznika na svoj dom ali državo in znatnih finančnih sredstev, potrebnih za daljše potovanje – bolj verjetno, da se bo večina ljudi še naprej razseljevala znotraj svojih držav.

Navkljub nezanesljivim napovedim ostaja dejstvo, da bodo podnebne spremembe vodile v vse bolj pogoste in intenzivnejše vremenske pojave in da vse večje število ljudi živi na območjih, izpostavljenih tveganjem.

Napovedi o številu bodočih okoljskih migrantov so zelo različne, od 50 milijonov (Myers, 2002) do 200 milijonov (Stern, 2006), 250 milijonov (Christian Aid) ali več do leta 2050. V strokovnih krogih velja zmerna stopnja konsenza, da so napovedi Sterna o 200 milijonih okoljskih migrantov do leta 2050 najbolj verjetne. Kljub temu ostajajo te napovedi vprašljive, saj so odvisne od večjega števila dejavnikov in spremenljivk – dejansko število bodočih okoljsko razseljenih oseb bo odvisno predvsem od tega, kateri podnebni scenarij se bo uresničil, kakšne strategije prilagajanja na podnebne spremembe bodo implementirane ter kakšen bo družbeni razvoj z ekonomskimi, demografskimi in političnimi dejavniki, ki so tesno povezani z razlogi za razseljevanje. Tudi napovedim, da bodo v bodoče okoljske migracije postale trajne narave, nekateri oporekajo. Posameznikova čustvena navezanost na svoje izvorno okolje in vzpostavljene družbene mreže bi bili lahko dovolj močan razlog, da se bo posameznik raje prilagodil novonastalim razmeram, kot pa trajno preselil.

Pavšalne in senzacionalistične napovedi o milijardi okoljskih migrantov so bile kritizirane, češ da ne upoštevajo omilitvenih in prilagoditvenih ukrepov ter njihovega vpliva na razseljevanje posameznikov. Senzacionalistična navajanja o »milijonih migrantov«, ki se bodo podali na pot, in povezovanje tega z »varnostnimi tveganji« je zato treba vzeti z veliko mero kritike, saj to lahko vodi v ustvarjanje nepotrebnega preplaha ter dodaten razmah ksenofobije, sovraštva in politik zapiranja meja ljudem, ki potrebujejo pomoč.

Raziskave⁹, opravljene na območju Tihega oceana, ugotavljajo, da se večina ljudi ne želi preseliti, četudi je med 40 in 70 % oseb mnenja, da bi bila selitev zaradi podnebnih sprememb potrebna. Odločitev za selitev vsekakor ni enostavna in prisilna selitev vodi v številne negativne posledice: od stiske posameznika do njegove slabše pripravljenosti za selitev in prilagoditev na nove razmere. Prav tako je odvisna (tudi) od finančne zmožnosti za plačilo poti, družbenih vezi (imam koga, ki mi bo pomagal v novem okolju) ter pogojev v novem okolju (bo to varno za mojo družino, bom imel možnost zaposlitve). Ljudje, ki so se zaradi posledic podnebnih sprememb selili, so nemalokrat pristali v slabših razmerah od tistih, pred katerimi so bežali. Kmetje, ki so se ob sušah selili iz ruralnih območjih v urbana, so pristali v slumih v okolici velikih mest, kjer so pogoji za življenje zaradi neurejene infrastrukture, slabih možnosti za zaposlitev ali neustreznih higienskih razmer neustrezni.

»Odšel sem se registrirat, a so me odpravili. Ne želim živeti tukaj. Ne želim, da so moji otroci zunaj na ulici. V svoji vasi sem imel malo, a sem poskrbel za svojo družino. Mečejo mi hrano, kot da prosjačim. Nikoli nisem prosjačil v življenju, zakaj tako ravnajo z menoj?«¹⁰

Med najbolj izpostavljene države sodijo zlasti ekonomsko manj razvite države, ki ne razpolagajo z zadostnimi sredstvi, potrebnimi za pomoč prebivalcem pri prilagajanju na podnebne spremembe ali morebitnem razseljevanju. Gospodinjstva, katerih mesečni dohodki dosegajo nekaj deset dolarjev ali manj, si ne morejo privoščiti selitve v novo varno okolje, četudi bi bila ta nujna. Tako ostanejo na prizadetih območjih ali pa se ob začasnem umiku niso sposobni vrniti v svoje domove ali jih obnoviti. V teh primerih gre za t. i. »ujeto populacijo«, ki nima na voljo sredstev za beg ali selitev in obtiči v neustreznih razmerah.

Oblikovanje ustreznih ukrepov za preprečevanje in prilagajanje na posledice podnebnih sprememb, priprava scenarijev ter načrtov za razseljevanje ljudi, ki ne bodo imeli druge izbire, kot da se preselijo, pa tudi finančna pomoč so zato nujnost. Predvsem pa je pomembno, da se oblikujejo ukrepi v smeri, ki bo preprečevala razvoj okoliščin, v katerih bodo ljudje prisiljeni v selitev.

Okoljski dejavniki? Simptomi sistema.

Oblike okoljskih migracij so odvisne od konteksta, znotraj katerega se pojavijo in v katerem se razvijejo razlogi za selitev. Raziskovalci in poročila navajajo naslednje oblike okoljskih dejavnikov:

1. **nenadne naravne katastrofe** (poplave, orkani, cunamiji);
2. **postopna degradacija okolja** (prekomerna izraba naravnih virov, dezertifikacija, krčenje gozdov);
3. **podnebne spremembe** (dvig gladine morja, pogostejše in intenzivnejše ujme, suša);
4. **nemiri ali konflikti, ki jih lahko pripišemo omejeni razpoložljivosti naravnih virov;**
5. **veliki infrastrukturni projekti** (gradnja jezov za hidroelektrarne).

Kot je že bilo omenjeno, so razlogi in kontekst, znotraj katerega se pojavijo razseljevanja in migracije, zelo kompleksni in tesno prepleteni. Veliko vlogo v migracijah zasedajo okoliščine, kot so politično in družbeno stanje, demografija, stopnja ekonomske razvitosti, dohodkovna enakost in razvojni aspekti, znotraj česar okoljski dejavniki lahko intenzivirajo obstoječe napetosti in sprožijo migracije. Zato se v nasprotju s senzacionalističnim diskurzom, ki govori o »varnostnem vprašanju« v kontekstu okoljskih migracij, sodobnejše akademske razprave o okoljskih migracijah osredotočajo tudi na vprašanja neenakosti, razvoja in okoljske pravičnosti (več o okoljski pravičnosti spodaj v razdelku »Podnebne spremembe«).

»Voda je prišla ponoči in nismo imeli časa, da bi rešili našo lastnino. Izbrati smo morali, ali naj rešimo svoje otroke in sebe ali naše premoženje in lastnino – in rešili smo svoje otroke. Vse smo pustili in bežali, da bi rešili svoja življenja.«¹³

Znatna je tudi neposredna ekonomska škoda zaradi naravnih nesreč, ki je od sredine prejšnjega stoletja, še posebej od 80-ih let dalje, dramatično narastla. Porast iz 4 milijard dolarjev letno na današnjih 100 milijard raziskovalci berlinskega inštituta za populacijo in razvoj pripisujejo dvema dejavnikoma: vse pogostejšim in intenzivnejšim naravnim nesrečam in ujmam ter vse večjemu številu ljudi, ki živijo na območjih, izpostavljenih tveganjem.¹⁴ Kot opozarjajo v poročilu, bi ekonomske izgube zaradi naravnih nesreč lahko vplivale na število ljudi, ki živijo v revščini, kar bi lahko posledično vodilo v večjo pojavnost

1. Nenadne naravne katastrofe

Nenadne naravne katastrofe v večini primerov vodijo v začasno razseljevanje ljudi znotraj državnih meja in po določenem obdobju se ljudje vrnejo v svoje domove. Nekateri študije¹¹ ugotavljajo, da lahko pogosta pojavnost nesreč in ujm ljudi spodbudi k odločitvi za trajno selitev. Stopnja ogroženosti prebivalstva in nastale škode je v primeru naravnih ujm odvisna tudi od preventivnih ukrepov, kot so sistemi za pravočasno obveščanje. V primeru, da so na razpolago ustrezni sistemi obveščanja, se je mogoče izogniti najhujšim črnim scenarijem. Med najhujše naravne nesreče, ki so se zgodile v zadnjem obdobju, sodi cunami v Aziji leta 2004, ki je vodil v smrt skoraj 300.000 ljudi in razselitev milijona do dveh milijonov oseb. Po ocenah Rdečega križa se je v zadnjem desetletju število prizadetih zaradi naravnih nesreč potrojilo in narastlo na dve milijardi ljudi,¹² neznano pa ostaja, koliko oseb je bilo zaradi tega razseljenih.

mednarodnih migracij. Hkrati navajajo, da nesorazmeren delež bremena škode zaradi naravnih nesreč nosi revnejše prebivalstvo in da bodo podnebne spremembe ta učinek še poostriale.

okolja, ki lahko vodi v razseljevanje, sodi tudi politika ekonomsko najmanj razvitih držav, ki želijo z ohlapno ali neustrezno zakonodajo varovanja okolja spodbuditi tuje neposredne naložbe ter razvoj industrije in domačega gospodarstva.

2. Degradacija okolja

Degradacija okolja je zaradi postopnosti sprememb, ki pogosto ostanejo neopažene, poseben izziv. Vzroki za degradacijo okolja so različni, poglavitni vzrok pa je v zgrešenem ekonomskem modelu rasti, ki s prekomernim izčrpavanjem virov in netrajnostnim upravljanjem z njimi v obdobju hitre rasti prebivalstva vodi v postopno degradacijo okolja. Ko izkoriščanje naravnih virov preseže nosilno sposobnost določenega okolja in se prične postopna degradacija okolja, to spodbudi selitev ljudi. Kjer ni na voljo primernejših zemljišč, se ljudje selijo tudi na marginalna ali ekološko občutljiva območja, kjer so zaradi nižje nosilne sposobnosti teh območij ponovno izpostavljeni tveganjem in potencialnemu razseljevanju zaradi degradacije okolja. Takšne primere opisujejo kot okoljsko marginalizacijo, kjer hitra rast prebivalstva ni edini razlog za selitve ljudi v marginalna območja, temveč je lahko razlog tudi v neenakomerni delitvi virov, ki si jih lahko lasti manjša, močnejša družbena skupina. Krčenje gozdov, sodobne intenzivne tehnike kmetijske pridelave, ki prekomerno izčrpavajo prst, pridelava v območjih, nagnjenih k sušam, so prakse, ki vodijo v večjo izpostavljenost naravnim nesrečam, dolgoročno manjšim donosom kmetijskih pridelkov in drugim dejavnikom tveganja. Tak razvoj dogodkov, ki povečuje možnosti za okoljske migracije, se odvija zlasti v ekonomsko manj razvitih državah sveta in raziskovalci opozarjajo, da je treba okoljske migracije zaradi degradacije okolja obravnavati širše v kontekstu razvojnih vprašanj, demografije in politične ekonomije.¹⁵ Med vzroke za degradacijo

»Številne ekonomsko najmanj razvite države sveta so liberalizirale svoje gospodarstvo, da bi spodbudile tuje investicije, multinacionalna podjetja so izkoristila poceni delovno silo in postavila tovarne. V številnih primerih je okoljski nadzor nad takšnim razvojem manjši kot v razvitejših državah in nadzor nad izvajanjem obstoječe zakonodaje je običajno šibkejši, zaradi česar je onesnaževanje okolja lahko znatno.«¹⁶

Kot v primeru naravnih nesreč tudi degradacija okolja vodi predvsem v notranje migracije, a tudi tu so novejša raziskava pokazale povezave med degradacijo okolja in mednarodnimi migracijami. In tudi v teh primerih je razseljevanje le ena od oblik prilagajanja ali odziva ljudi na novonastale razmere. Ljudje lahko tudi ostanejo v degradiranem območju, zato bi pozornost morala biti usmerjena tudi v nudenje pomoči ljudem, ki svojih domov ne zapustijo.

3. Podnebne spremembe

Podnebne spremembe vodijo v številne posledice, ki so in bodo vplivale na razseljevanje: od dviga morske gladine, sprememb v količini padavin in suši do pogostejših in intenzivnejših vremenskih ujm. Dvig morske gladine ogroža populacijo na nizko ležečih obalnih območjih in otočjih, ki bo sčasoma prisiljena v trajno razselitev. Poročila IPCC navajajo, da se gladina morja dviga vse hitreje in trend se bo zaradi taljenja ledu na Antarktiki in Grenlandiji do konca stoletja še pospešil. Po nekaterih znanstvenih projekcijah bi lahko do leta 2100 doživeli dvig morske gladine do dva metra in pol. Na videz majhen dvig ima lahko dramatične posledice. Več kot 600 milijonov ljudi po svetu živi na obalnih območjih, ki ležijo manj kot 10 metrov nad morsk gladino. Kar dve tretjini svetovnih mest, ki imajo več kot 5 milijonov ljudi, je zgrajenih na teh rizičnih območjih.

S projekcijami, da se bo morska gladina dvigovala s pospešenim tempom vsaj nekaj naslednjih stoletij, bo zelo veliko število ljudi na ranljivih območjih prisiljenih k preselitvi. Po napovedih bi dvig gladine za en meter ogrozil 145 milijonov ljudi, vdori vode v notranjost ozemelj pa bi po konservativnih ocenah ogrozili dodatnih 160 milijonov ljudi. Spremembe v hidroloških sistemih in vodnih ekosistemih bodo vplivale na manjšo razpoložljivost vode in samo v Afriki bo pomanjkanju vode izpostavljenih od 75 do 250 milijonov ljudi.¹⁷

Spremembe v količinah padavin bodo v nekaterih območjih vodile v sušo, drugod pa v poplave, kar bo vplivalo na kmetijsko pridelavo, od katere so ekonomsko in življenjsko odvisni milijoni ljudi po svetu.

»Moj ded, oče in jaz smo obdelovali to zemljo. A časi so spremenili ... Dež sedaj pride kasneje in zato manj pridelamo. Edina rešitev je odhod, vsaj za nekaj časa. Vsako leto delam 3 do 5 mesecev v Wyomingu. To je moj glavni vir dohodkov. Da bi zapustil mojo vas za vedno? Ne. Tukaj sem bil vzgojen in tukaj bom ostal.«¹⁸

Izpostavljenost tveganjem in zmožnost prilagajanja novim razmeram, ki jih prinašajo podnebne spremembe, sta močno povezani z ekonomskim, družbenim in političnim stanjem določene države. Zaradi nižje sposobnosti prilagajanja bodo prizadete zlasti ekonomsko manj razvite države sveta, ki so prispevale najnižje deleže izpustov toplogrednih plinov v svetovnem merilu. »Te regije so dom 98 % prizadetih ljudi, 90 % ekonomskih izgub in 99 % vseh smrti zaradi katastrof, povezanih s podnebjem in vremenom ... Država z najmanj emisijami, Kiribati, je proizvedla 0,0007 % emisij toplogrednih plinov ZDA v obdobju 1990–2010, a posledice podnebnih sprememb ogrožajo sam obstoj te države.«¹⁹ Po drugi strani pa imajo industrializirane države, ki so zgodovinsko gledano v ozračje izpustile ¾ vseh globalnih izpustov ogljikovega dioksida, sredstva za prilagajanje na posledice podnebnih sprememb in bodo njihove učinke lahko omilile. Zato se krepijo vse glasnejši pozivi k »okoljski pravičnosti« razvitih držav, ki bi zaradi večine ustvarjenih toplogrednih plinov, izpuščenih v ozračje, morale zagotoviti finančna in materialna sredstva za prilaganje in omilitvene ukrepe ekonomsko manj razvitih držav.

4. Konflikti zaradi omejene razpoložljivosti naravnih virov

Konflikti zaradi omejene razpoložljivosti naravnih virov so v 90-ih letih prejšnjega stoletja in pričetku tega stoletja postali pomembna tema razprav o okoljskih migracijah in postali »varnostno« vprašanje. V tem obdobju se je uveljavilo prepričanje, da bo vse manjša razpoložljivost naravnih virov (rud, mineralov, fosilnih goriv, biomase, sladke vode) vodila v »masovne migracije« in posledično konflikte. Tovrstno razmišljanje se je razvilo zlasti v zahodnih državah EU in ZDA, kjer je bila vse bolj prisotna bojazen pred »poplavo« beguncev iz ekonomsko manj razvitih držav in s tem povezanimi domnevnimi varnostnimi tveganji. Toda kot v svojem članku opozarjata raziskovalca univerze v Hamburgu, so sodobnejše kvalitativne študije ovrgle ta predvidevanja in pokazale, da dejstva ne pričajo v prid takim domnevam ter da gre za

in empiričnih dokazov sicer ne gre dokončno trditi, da ni povezav med pomanjkanjem naravnih virov in nasilnimi konflikti, a do danes zbrani podatki te teze ne potrjujejo. Po mnenju avtorjev članka degradacija okolja in omejenost naravnih virov sicer lahko povišata verjetnost konflikta, vendar le kadar ta sovpada z dejavniki, kot so etnična trenja, šibke politične strukture ali nizka stopnja ekonomske razvitosti. Kot primer tega navajata Bangladeš in severno Indijo, kjer je prišlo do nasilnih konfliktov med begunci in prvotno populacijo, a je do razvoja konflikta prišlo zaradi etničnih ozadij, ki so bila prisotna v regiji. Poleg povečanega povpraševanja po naravnih virih zaradi rasti prebivalstva ali upada razpoložljivosti zaradi prekomernega izčrpavanja se pojavljajo tudi migracije in konflikti zaradi strukturnih razlogov. V teh primerih dostop do virov in možnost njihovega koriščenja nista enakovredno omogočena vsem skupinam v družbi in koristi dobrobiti rabe vira uživa le manjši, ožji del družbe. V tem kontekstu je govora o t. i. ugrabitvi

kompleksnejše vprašanje, znotraj katerega oblikovanja tako poenostavljenih in senzacionalističnih predvidevanj ni mogoče empirično potrditi. Zaradi pomanjkanja podatkov

virov, kjer lokalne elite ali močnejše skupine preko uveljavljanja monopola poskušajo kovati dobičke.

»Tukaj se dogaja velika krivica, saj vasi in kmetje ostajajo brez vode, medtem ko Coca-Cola nadaljuje s podzemnim črpanjem za svoj dobiček. Skupnosti imajo prve pravico do rabe podzemnih voda in odločili smo se, da je v interesu naše skupnosti, da ne dovolimo širjenja Coca-Coli in takoj zaustavimo njeno izrabo vode.«²⁰

Indija je bila dolgo časa brez sleherne zakonodaje, ki bi urejala področje izčrpavanja podzemnih vodonosnikov, in številni so to odsotnost zakonov imeli za načrtno, zavestno dejanje. Podjetja so to spridoma izkoriščala in prekomerno izčrpavala vodo, gladina podtalnice je vse bolj upadala in lokalni kmetje so ostali brez vode in so bili sčasoma prisiljeni migrirati v mesta. Toda po vse bolj organiziranem in aktivnem odporu lokalnih skupnosti je država sčasoma pričela z regulacijo črpanja podzemnih voda, kar nekaj tovarn Coca-Cole pa je tudi zaprlo svoja vrata v Indiji.

Na voljo so tudi prispevki,²¹ ki pišejo o podobni obliki prisvajanja virov v Pakistanu. Neučinkovite prakse, degradacija okolja in rast prebivalstva so vodili v omejene količine vode in zemljišč, primernih za pridelavo. Skupaj s spodbujanjem kmetijskih tehnologij, ki so favorizirale večje posesti, je to omogočilo koncentracijo zemljišč s strani ekonomskih in vojaških elit v državi. Zaradi neenakomerne porazdelitve učinkov te rasti je večji del populacije navkljub ekonomski rasti in rasti kmetijske pridelave postajal vse bolj siromašen in dohodkovna neenakost se je povečala. Ljudje so pričeli migrirati s podeželja v mesta, kjer je sčasoma prišlo do raznih oblik nasilja, ki so se razvile zaradi etničnih razlogov, ko so se prej ločene etnične skupine pričele srečevati v urbanih okoljih. Primer Pakistana tako dobro orisuje kompleksnost in hkrati pomen družbenopolitičnih in ekonomsko razvojnih dejavnikov, ki lahko pospešijo ali pa zavrejo razvoj (okoljskih) migracij in morebitnih konfliktov.

5. Infrastrukturni projekti

Infrastrukturni projekti, kot je npr. gradnja »mega« jezov za hidroelektrarne, so zlasti v 90-ih letih prejšnjega stoletja, ponekod pa tudi danes, sprožali

nasprotovanja in proteste javnosti. Zaradi umika vlagateljev je Svetovna banka pričela ocenjevati učinke projektov, v katerih je sodelovala, kasneje pa je bila ustanovljena tudi Svetovna komisija za jezove. Ta je leta 2000 objavila obsežno poročilo, ki je med drugim ocenilo učinek preseljevanja ljudi zaradi posledic gradnje. Poročilo²² je pokazalo, da je gradnja jezov v drugi polovici prejšnjega stoletja vodila v preselitev 40 do 80 milijonov ljudi, od tega 10 milijonov na Kitajskem in med 6 in 38 milijoni v Indiji. V primerjavi s preostalimi oblikami migracij se razseljevanja zaradi infrastrukturnih projektov sicer razlikujejo v tem, da je selitev načrtovana vnaprej in predvideva tudi kompenzacije ter odškodnine za prizadete. Toda praksa je pokazala, da tudi v teh načrtovanih primerih razseljevanja lahko pride do neželenih negativnih družbenih učinkov, zaradi korupcije pa ljudje v nekaterih primerih nikoli niso prejeli odškodnin.

Med najbolj odmevne in hkrati kontroverzne projekte spada pred nekaj leti na Kitajskem izgrajena največja hidroelektrarna na svetu – Jez treh sotesk. Zaradi jezov so delno ali v celoti poplavlili več kot 100 mest in 1350 vasi ter v letu 2008 zaključili s preselitvijo 1,3 milijona ljudi. Kasneje je vlada priznala, da je gradnja jezov prinesla resne socialne in okoljske posledice, za odpravo katerih je napovedala pripravo načrta. Nihanje vodne gladine v jezov sproža zemeljske plazove, pojavljajo se manjši potresi, grozi tudi hudo onesnaženje, zaradi upada rečnega vodostaja pa so obstale nekatere manjše hidroelektrarne na reki. Tudi preselitev ljudi ni bila uspešna, saj je vlada v sporočilu zapisala, da se bo treba »veliko bolj posvetiti reševanju problemov preseljenih ljudi, ki se zdaj srečujejo z brezposelnostjo, nizko življenjsko ravni in pomanjkanjem osnovne varnosti.«²³

Podnebne ali sistemske spremembe?

Zaznane spremembe koncentracije toplogrednih plinov v atmosferi in posledične spremembe temperature na zemeljskem površju od sredine prejšnjega stoletja do danes so brez precedensa v zadnjem tisočletju. Ozračje in oceani se segrevajo, morska gladina se dviguje s stopnjo, višjo od preteklih dveh tisočletij, količina snega in ledu se je zmanjšala in povečali sta se pogostost in intenzivnost ekstremnih vremenskih pojavov. Zadnje v vrsti poročil, ki je spremljalo stanje podnebja, je pripravilo 450 znanstvenikov iz 62 držav. Poročilo ugotavlja, da je bilo minulo leto rekordno v segrevanju našega planeta. In planet se bo še naprej segreval. Zaradi pregrevanja planeta in degradacije okolja bodo številna območja planeta postala (trajno) nenaseljiva. Ljudje, ki danes živijo na teh območjih, bodo primorani v selitev. Podnebne spremembe in okoljski dejavniki bodo v prihodnjih desetletjih prizadeli milijone ljudi in predvidoma postali prevladujoči vzrok za razseljevanje in migracije, okoljsko razseljene osebe pa največja skupina beguncev.

Zato je oblikovanje ustreznih ukrepov za preprečevanje in prilagajanje na posledice podnebnih sprememb in degradacijo okolja, priprava scenarijev ter načrtov za razseljevanje ljudi, ki ne bodo imeli druge izbire, kot da se preselijo, pa tudi finančna pomoč prizadetim skupinam, nujnost. Toda če želimo uspešno nasloviti največje težave današnjega planeta, je potrebno ubrati smer razvoja, ki bo preprečevala nastanek teh okoliščin in ne zgolj odpravljala nastale posledice.

Če želimo doseči trajno blaginjo za vse prebivalce našega planeta, je potrebno spremeniti globalni model upravljanja, ki temelji na ideji stalne (nebrzdane) rasti, koncentraciji bogastva, spodbujanju brezmejnega potrošništva in s tem povezanim izkoriščanjem ljudi, prekomernem

izčrpavanju naravnih virov ter onesnaževanju in degradaciji okolja. Da bi lahko sinergijsko odgovorili na največje skupne globalne probleme današnjega časa (revščina, neenakost, množična brezposelnost, razlike v ekonomski razvitosti držav, migracije, podnebne spremembe in degradacija okolja, pohajanje svetovnih zalog ključnih surovin, upadanje biotske raznovrstnosti ter degradacija habitatov), si moramo prizadevati za njihovo hkratno odpravljanje. Razvojno paradigmo diktata stalne rasti, ki terja večno rast črpanja virov, proizvodnje in potrošnje, moramo nadomestiti s paradigmo družbene blaginje, ki bo zasledovala cilje dobrobiti človeka in varovanja okolja.

Potreben je nov ekonomski model, ki bo temeljil na ekonomski demokraciji, lokalnem razvoju in na skupnostnem upravljanju virov na vzdržen ter sonaraven način, ki bo vodil v celovito ter trajno blaginjo za vse. To je družbeno politična prioriteta današnjega obdobja.

Čas je za velike politike.

Priloga: Države na udaru

Bangladeš

»Gladina morja se dviga vsak dan ... Izgubili smo vse. Nismo srečni, ker se moramo ponovno preseliti. Podnebne spremembe vodijo na tisoče ljudi v brezdomstvo.«²⁴

Bangladeš zaradi svoje geografske lege in goste poseljenosti sodi med najbolj izpostavljene in ranljive države za podnebne spremembe. V državi, veliki 147.570 km², po zadnjih ocenah živi skoraj 170 milijonov ljudi, kar jo uvršča med najbolj gosto naseljene države na svetu. Skoraj polovica prebivalstva se preživlja s kmetijstvom, saj rodovitna prst številnim prebivalcem zagotavlja možnost preživetja in prehransko varnost. Ruralna območja poseljuje preko 80 % prebivalstva, ki v večini nima v lasti zemljišč in preživi z dvema ali manj dolarjema na dan. Odstotek prebivalstva, ki živi v revščini, sicer upada, a ostaja pri 40 % populacije in po podatkih IOM več kot 50 milijonov teh oseb živi na območjih, ki so občutljiva za okoljske dejavnike, kot so poplavna območja ali obalni deli države. Država je zaradi svoje lege izpostavljena poplavam in tropskim ciklonom, vdorom vode v notranjost države in sušam, zaradi česar se uvršča med najbolj občutljive države za posledice podnebnih sprememb.

Ekstremni vremenski pojavi so v preteklosti vodili včasne selitve večjega števila prebivalstva, vendar so se ti v večini sčasoma vrnili v svoje domove. Poleg začasnih selitev prebivalstva zaradi poplav se v določenih predelih države ljudje izven sezone kmetovanja selijo v urbana območja po dodatni zaslužek, ob pričetku sezone pa se vrnejo na domove. Podobne prilagoditvene strategije imajo tudi po poplavah, ko s selitvijo v mesta poskušajo zaslužiti dovolj sredstev, da bi nadomestili izgubljeno v poplavah. V literaturi in razpravah sicer ni zaznati večje stopnje konsenza o razlogih, ki vodijo v notranja preseljevanja, saj nekateri vidijo primarni razlog v socialno-ekonomskem položaju prebivalstva, medtem ko del stroke poudarja, da gre razloge iskati predvsem v vse bolj zaostrenih posledicah podnebnih sprememb.

Začasne migracije znotraj države so tako že dalj časa prilagoditvena strategija prebivalcev te države. IOM navaja, da je v zadnjih 25 letih šest največjih poplav vodilo v notranjo razselitev 45 milijonov oseb. Samo ciklon Alia je leta 2009 prizadel skoraj 4 milijone ljudi in leto dni zatem je 100.000 ljudi še vedno živelo na nasipih, cestah in drugih dvignjenih površinah, saj je voda zastala na ozemlju. Milijon oseb je v preteklosti izgubilo svoje domove in zaradi erozije je 70 % teh ljudi ostalo brez zemlje. Erozija je do danes že odnesla na tisoče hektarjev zemljišč in bo predstavljala težave tudi v bodoče, a hkrati zaradi odlaganja sedimentov na drugih lokacijah vzdolž obal nastajajo nova območja, na katerih naj bi živelo 2 milijona ljudi. Erozija v Bangladešu je ljudi prisilila v selitev, a so se ti povečini preselili le dva kilometra od prvotne lokacije, hkrati pa so se v povprečju selili že petkrat.

Zaradi ranljivosti in velike izpostavljenosti posledicam podnebnih sprememb je Bangladeš leta 2009 pripravil akcijski načrt za podnebne spremembe²⁵, ki temelji na šestih stebrih (prehranska varnost, revščina in zdravje, obsežno obvladovanje katastrof, infrastruktura, raziskave in upravljanje z znanjem, blaženje podnebnih sprememb in nizkoogljivi razvoj, grajenje kapacitet in krepitev institucij) in s katerim želijo omiliti morebitne negativne vplive podnebnih sprememb.

Sirija

Sirija je eno od najbolj suhih območij na svetu, kjer so povprečne letne količine padavin zelo nizke in razpoložljivost vode omejena. Samo v zadnjem stoletju je državo prizadelo šest večjih suš, v letih pred izbruhom aktualne vojne pa je Sirijo prizadela najhujša suša v njeni zgodovini. Pritisk na rabo in razpoložljivost vodnih virov je bil zelo velik že pred sušo, saj je populacija od sredine prejšnjega stoletja znatno narastla (s 5 na skoraj 23 milijonov) in vodne zaloge so se prekomerno izrabljale za potrebe kmetijstva. Zaradi pretirane izrabe podzemnih vodonosnikov in upada nivoja podtalnice so morali kmetje vse globlje vrtati, da bi prišli do vodnih virov. Vlada je zaradi pomanjkanja vode in upada nivoja podtalnice leta 2005 uvedla obvezno pridobitev dovoljenj za vrtanje novih vrtin, a ukrep v praksi ni zaživel. Zgrešena kmetijska politika in prekomerna raba vode sta znatno povečali ranljivost Sirije v primeru suše.²⁶

Ta se je pričela leta 2006 in trajala vse do leta 2011, ko je Sirijo prizadela ena najhujših suš v vsej njeni zgodovini, t. i. tisočletna suša. V letih 2008 in 2009 je količina padavin dosegla zgolj 15 do 30 % povprečne količine padavin in pridelava žit je upadla za polovico, v nekaterih predelih države tudi za 80 % glede na pretekla leta. Naravna vegetacija v suši ni rastle, kar je močno prizadelo tudi živinorejce, manjši so povečini propadli, medtem ko so srednji utrpeli večje izgube, po nekaterih podatkih je poginilo kar 85 % živine. Suša je vodila v ekonomski pretres prebivalstva, cene živine so strmoglavile, cene kruha so se dvignile za tretjino in po podatkih poročila ZN je 800.000 Sircev izgubilo vse svoje premoženje. Milijon ljudi je bilo izpostavljenih prehranski negotovosti, pristopi k obvladovanju in prilagajanju na novonastale razmere so bili različni: od zmanjšanega uživanja hrane in prodaje svojega premoženja do migracij iz ruralnih v urbana območja. Vsaj milijon in pol ljudi je zapustilo ruralna območja in se preselilo na obrobja sirskega mesta. Urbana populacija je narastla za skoraj polovico, leta 2002 je v mestih Sirije živelo 8,9 milijona ljudi, leta 2010 pa je število narastlo na 13,8 milijona – delno zaradi beguncev vojne v Iraku in delno zaradi selitev domačih kmetov v mestna območja.²⁷

Po izbruhu aktualne vojne so številni mediji vznik konflikta pripisovali podnebnim spremembam in suši, ki je vodila v migracijo ruralne populacije v urbana območja. Toda mreža nevladnih organizacij

Climate and Migration opozarja, da so poročanja medijev o izbruhu konfliktov in nasilja zaradi suše nepopolna. Zaradi podnebnih sprememb se je verjetnost suše povečala za trikrat; njeno trajanje in intenzivnost sta posledica podnebnih sprememb kot tudi selitev ruralne populacije v urbana območja. A poročanja, da je v mestih zaradi teh preseljevanj prihajalo do napetosti ter nasilja med begunci in urbano populacijo, niso točna. Po navedbah omenjene mreže je razseljevanje vodilo v združitev prej ločenih družbenih in etničnih skupin, ki so se združile v upor, ki je sčasoma prerastel v vojno. Suša je bila torej pomemben dejavnik, a ni vodila v konflikt, nasilje in vojno, kot želijo senzacionalistično prikazati nekateri mediji.

Predvsem pa so zaskrbljujoče napovedi za prihodnost regije v luči podnebnih sprememb. Dokazi podpirajo predvidevanja, da bo območje postajalo vse bolj suho z vse manjšo razpoložljivostjo voda. Tudi ko se bodo politične razmere umirile, Siriji zaradi podnebnih sprememb grozi, da bo do leta 2050 njena sposobnost kmetijske pridelave upadla za polovico.

Kiribati

Kiribati sodi med najbolj prepoznavne v skupini držav, ki jih ogrožajo podnebne spremembe, saj prebivalcem grozi, da bodo ostali brez celotnega ozemlja države oziroma kar države same. Republiko Kiribati sestavlja 33 otokov sredi Tihega oceana, na katerih živi nekaj več kot 100.000 ljudi, od tega polovica na otoku Tarawa. Dvigovanje morske gladine ogroža otočje in po poročanju Pacifiškega regijskega okoljskega programa sta dva nenaseljena otoka leta 1999 že izginila pod morsk gladino. Dvig gladine ogroža tudi preostale otoke in politični predstavniki že vrsto let opozarjajo na negotovo prihodnost samega obstoja otokov. Po napovedih bi bilo v nekaj desetletjih lahko delno ali v celoti potopljeno večje število manjših otokov v Indijskem in Tihem oceanu. Morska gladina naj bi se do konca stoletja močno dvignila, po nekaterih napovedih celo za 2,5 metra in ta dvig se ne bo odvijal enakomerno. Ravno gladina okoli otočij v Tihem

ki jih s svojimi komunikacijskimi prijemi delno spodbujajo tudi voditelji držav v Tihem oceanu, prav tako ne temeljijo na razumni razpravi. Da bodo otoki Kiribati postali neprimerni za življenje zaradi posledic podnebnih sprememb, nedvomno drži, a to ne bo posledica njihovega potopa pod gladino, temveč se kot razlog najpogosteje navaja pomanjkanje zalog sveže pitne vode zaradi kontaminacije z morsk vodo. Ta dejavnik skupaj s poplavami, vdori morske vode, erozijo in zasoljevanjem spreminja območje v neprimerno za kmetijstvo in pridelavo hrane. Notranje razseljevanje kot prilagoditvena strategija v prihodnjih desetletjih ne bo več učinkovita strategija, zato so leta 2014 kupili ozemlje na Fidiju. Na kupljeno ozemlje bi dolgoročno lahko preselili celotno populacijo, a je to skrajna rešitev in sprva bodo zemljo uporabljali predvsem za pridelavo hrane.

Leta 2003 je Kiribati pričel tudi s projektom prilagajanja (*Kiribati Adaptation Program*²⁹), ki se posveča upravljanju z vodami, varovanju obale in infrastrukture ter načrtovanju poselitve populacije na manj ogrožena območja.

oceanu naj bi se dvigovala bistveno hitreje kot drugod po svetu. Na to pretečo grožnjo je najbolj inovativno opozorila vlada Maldivov, ki je izvedla prvo sejo vlade na svetu, ki je potekala šest metrov pod gladino, na dnu morja.²⁸

Toda podobno kot v primeru senzacionalističnih napovedih o več sto milijonih okoljskih migrantov gre po mnenju profesorice in pravnice Jane McAdam tudi v tem primeru za komunikacijo, morda ni najbolj primerna. Kot opozarja, se zaradi površinskega pristopa v obravnavanju pojava migracij zaradi okolja in podnebnih sprememb ter pomanjkanja poglobljenih analiz lahko razvijejo napačne politike in pristopi za ustrezne odzive na nove razmere. In poročanja o sodobni Atlantidi,

1. El-Hinnawi, United Nations Environment Programme, Nairobi, 1985
2. McAdam Jane; Climate change, Forced migration, and international law, New York, Oxford University Press, 2013
3. Mednarodna organizacija za migracije, Discussion note: Migration and the environment, 2007
4. Science for Environment Policy (2015) Migration in response to environmental change Thematic Issue 51. Issue produced for the European Commission DG Environment by the Science Communication Unit, UWE, Bristol.
5. Walter Kaelin, odposlanec predsedstva Nansen iniciative, Environmental migrants: The neglected refugees
6. Yonetani Michelle, Global estimates 2015, Internal Displacement Monitoring Centre
7. Internal Displacement Monitoring Centre, povzeto po Evropska komisija Climate change, environmental degradation, and migration, 2013
8. EM-DAT (2013). The International Disaster Database
9. On the frontlines of climate change: Migration in the Pacific Islands, www.ehs.unu.edu 12. 2. 2015, zadnji ogled 13. 9. 2016
10. Randall et al., Moving stories, Climate Outreach and Information Network, 2014
11. Walsham Matthew, Assessing the Evidence, International Organization for Migration
12. Graeme Hugo, Migration, Development and environment, International Organization for Migration
13. Randall et al., Moving stories, Climate Outreach and Information Network, 2014
14. Renaud et al., Environmental Degradation and Migration
15. Graeme Hugo, Migration, Development and environment, International Organization for Migration
16. Graeme Hugo, Migration, Development and environment, International Organization for Migration
17. Renaud et al., Environmental Degradation and Migration
18. Randall et al., Moving stories, Climate Outreach and Information Network, 2014
19. EIJ (2014), The gathering storm: Climate Change, Security and Conflict
20. 15 Village Councils Reject Coca-Cola Plans, India Resource Centre, 18. 4. 2013, www.indiaresource.org, zadnji ogled 13. 9. 2016
21. Bingham Kennedy, Jr., Environmental Scarcity and the Outbreak of Conflict, Population Reference Bureau, www.prb.org, zadnji ogled 13. 9. 2016
22. Dams and development, Svetovna komisija za jezove, 2000
23. Bakovič Zorana, Kitajska: težave z največjim jezom na svetu, Delo, 20. 5. 2011, www.delo.si/novice/svet/kitajska-tezave-z-najvecjim-jezom-na-svetu.html
24. Randall et al., Moving stories, Climate Outreach and Information Network, 2014
25. Bangladesh Climate Change Strategy and action plan, 2009
26. Poguben spoj politično-ekonomskih in okoljskih dejavnikov ter vojne za fosilna goriva, Iskra, 2016
27. Wendle John, The Ominous Story of Syria's Climate Refugees, Scientific American, 17. 12. 2015, www.scientificamerican.com/article/ominous-story-of-syria-climate-refugees/, zadnji ogled 13.9.2016
28. Maldives government highlights the impact of climate change... by meeting underwater, Daily Mail, 2009, www.dailymail.co.uk/news/article-1221021/Maldives-underwater-cabinet-meeting-held-highlight-impact-climate-change.html
29. Kiribati Adaptation Program, 2003